

Als een beer die honing ruikt

Robert is 18 jaar. Hij heeft 'jeugd-TBS' en zit wegens mishandeling, vernielingen en roof zijn straf uit in 't Poortje in Veenhuizen. Hij vindt het terecht dat hij gestraft is, maar hij begrijpt niet waarom zijn straf zo zwaar moet zijn. 'Sommigen steken 27 keer iemand met een mes en die zitten veel korter dan ik.'

Robert heeft zijn tijd in de gevangenis goed besteed. 'Ik heb dertig certificaten gehaald voor metaalbewerking en ook voor ICT.' Hij vindt het niet echt leuk in de gevangenis, want het is een harde wereld. Maar Robert kan er wel tegen. 'Ik heb genoeg meegeemaakt. Ik kan goed tegen pijn.' Hij laat zijn linkerarm zien. Aan de binnenzijde daarvan heeft hij zelf met behulp van een naald, een scheermesje en Oost-Indische inkt zijn naam getatoeëerd. Levensgroot. Aan de zijkant staat bijna even groot het woord 'vader'. Het is een eerbetoon. 'Mijn vader, daar ben ik heel trots op. Wij zijn twee handen op één buik. Toen hij dit zag wou hij me eerst aan stukken hakken dat ik dit gedaan had. Maar toen ik uitlegde waarom, toen kon hij het wel waarderen, zei hij.'

Ook op het psychische vlak heeft Robert flink aan zichzelf gewerkt met steun van de forensische jeugdpsychiatrie van Accare in Assen. 'Ik heb een gedragsstoornis. Ik had geen geweten, ik ben kort door de bocht en koppig. En ik ben ook zo dat ik het liefst alles alleen doe. Nu is dat nog steeds wel zo, maar ik heb geleerd dat ik het moet accepteren als anderen mij hulp aanbieden. Ik ben hier helemaal veranderd. Als je links het goede

pad hebt en rechts het slechte pad, dan wil ik nu het linkerpad gaan, of misschien het pad in het midden. Maar niet het slechte pad. Ik ben goed met mezelf bezig geweest.'

Nog een paar maanden en dan hoopt Robert dat hij vrijkomt. Hij verwacht dan dat hij weer bij zijn vader kan gaan wonen. 'Misschien kan ik in een bedrijf bij een collega van m'n vader werken.' Roberts vader en moeder zijn overigens niet geïnteresseerd in de behandelingen en vorderingen van Robert. 'Van mijn moeder weet ik het niet precies wat ze vindt. Ik heb wel weer goed contact met haar, maar dit weet ik niet. Mijn vader kan het goedgezegd geen ene moer schelen. Die wil gewoon dat ik terugkom.'

Zijn toekomst ziet Robert positief. 'Ik wil geld sparen en een huis kopen. Niet huren, maar kopen. En dan wil ik huisje, boompje, beestje.' Hij laat ook nog een paar stoere foto's zien die hij van zichzelf gemaakt heeft. 'Die ga ik aan een meisje sturen,' licht hij toe. Zijn vrienden van eerder wil hij niet meer zien. 'Nou ja, misschien een keer een biertje drinken, maar dat is het dan ook.'

Als hij eenmaal vrij is zou hij nog begeleiding kunnen krijgen vanuit Accare, weet Robert. Maar dat wil hij niet, zoals het nu lijkt. 'Ik wil nergens meer contact mee hebben. Niet met Accare, niet met justitie, niet met jeugdzorg. Als ik vrij ben, ben ik vrij. Ik ben dan net als een beer die honing ruikt. Die wil er gewoon op af en het direct pakken. Die gaat ook geen omweg meer maken.'

Bureau Jeugdzorg Drenthe

Bureau Jeugdzorg Noord Midden Drenthe
Klompmakerstraat 2a
9403 VL Assen
T 0592 - 38 37 90

Bureau Jeugdzorg Zuid Oost Drenthe
Van Schaikweg 11
7811 KH Emmen
T 0591 - 61 46 44

Bureau Jeugdzorg Zuid West Drenthe
Crerarstraat 8
7901 AE Hoogeveen
T 0528 - 23 10 66

of kijk op www.bjzdrenthe.nl

colofon

Hoofdredactie Cees Wierda, Bureau Jeugdzorg Drenthe, Assen
Tekst en concept Titia Struiving, Groningen
Ontwerp en fotografie Martine Hoving, Assen
Druk Doorn drukkerij, Groningen
Correcties Hetty Bertus, Bureau Jeugdzorg Drenthe, Assen

Aan dit nummer werkten mee:
Agnes de Vries, Arjen ter Veld, Bernadette Klamer, Els Boesveld, Ferko Ory, Finus Tinge, Henk van 't Hoenderdaal, Jacobien Verbaan, Jan Feenstra, Jan Ploeger, Jitty Miedema, Job van Dijkhuizen, Joke Wiggerink, Jorik Hofman, Liane Pol, Nelly Everts, Peter van der Noord, Robert Spithoven, Sylvia Smith, Theo Platje en Tim de Waard.

Met dank aan de gefotografeerden die ons toestemming gaven voor het publiceren van hun foto's in dit blad.

Mei 2006©

© mei 2006 / 06-006

1 nummer • jaargang 1 • mei 2006

Breedbeeld

opinie-magazine

Bureau Jeugdzorg Drenthe

Praktischets jeugdcriminaliteit

Girlpower

De krachten aan de basis

Paradijselijk leven

Inhoud

4 Wetenschappelijk onderzoek

Niemand vindt het leuk om een kind te stigmatiseren. Toch blijkt uit onderzoek dat bepaalde combinaties van problemen een kind naar de criminaliteit kunnen doen afglibberen. Peter van der Noord, kinder- en jeugdpsychiater bij Accare geeft zijn mening in **onschuldig of gewetenloos: het jonge kind**

6 Sekseverschillen

Meisjes slaan er niet zo snel op als jongens, maar dat wil niet zeggen dat agressieproblemen bij meisjes niet voorkomen. Lees de praktische aanpak van casemanager Els Boesveld in **girlpower: agressie bij meisjes**

8 Het gevaar

De ene hanggroep is de andere niet. Toch zijn er groepen waarin je je kind liever niet aan zou treffen. En zeker niet als het wurm nog maar vijftien is en zeer beïnvloedbaar. Veel jongens doen dingen die niet mogen onder invloed van anderen. Hoe pak je dit goed aan? HALT-medewerker Arjen ter Veld en Theo Platje van het JOT vertellen erover in **het wurmpje in de appel: het voorkomen van crimineel gedrag**

10 De krachten aan de basis

Interview met leerplichtambtenaar Bernadette Klamer en jeugdagenten Henk van 't Hoenderdaal en Finus Tinge

12 Als het misgaat

Hoe krijg je jongeren die de fout ingaan eigenlijk weer op het 'rechte pad'? Parketsecretaris Jan Feenstra en jeugdreclasserder Jan Ploeger geven hun visie op het juiste evenwicht in **op het spoor tussen zorg en dwang**

14 Behandeling

Is het strafkamp nu toch een oplossing of lijkt dat maar zo? Tim de Waard, medewerker Avontuurlijk Leren geeft zijn visie op wat écht telt als je jongeren wilt helpen een beter leven op te bouwen in **vluchten kan niet meer**

16 De pedagogische component

Je kunt jongeren straffen, maar je kunt ze ook iets bijleren. De mogelijkheden zijn legio en er wordt ook grif gebruik van gemaakt. Officier van justitie Agnes de Vries geeft een korte schets van haar praktijk en haar visie op jeugdzaken in **herstellen, niet straffen?**

18 Paradijselijk leven

Interview met Ferko Öry, senior onderzoeker bij TNO

Voorwoord

Breedbeeld is bedoeld als een opiniemagazine van Bureau Jeugdzorg Drenthe. Vooral opgetekend vanuit de dagelijkse praktijk van het 'werken in de jeugdzorg'. Het eerste zogenaamde 0-nummer werd een praktischschets over risico's. Hoe gaan beroepskrachten van BJJ Drenthe en haar ketenpartners hier mee om. Het handelend optreden, de vertwijfeling, de resultaten en de tegenvallers. Breedbeeld wil geen etalage zijn van opgepoetste theoretische modellen, geen podium voor hoog abstracte stelseldiscussies. Breedbeeld wil een realistisch beeld geven van ervaringen van de werkers in de praktijk, over wat wel en ook over wat niet werkt. Een bron om te leren van anderen en inspiratie op te doen.

In dit nummer belichten we de praktijk van werken met kinderen en jeugdigen bij wie sprake is van ontluikend of manifest crimineel gedrag. Jeugdcriminaliteit staat volop in de belangstelling van de overheid en levert in de samenleving een groot gevoel van onveiligheid op. Onder invloed van de publieke opinie bestaat een groter wordend risico op een louter repressieve aanpak. Dit terwijl we weten dat dit alleen weinig of geen gedragsverbetering tot resultaat zal hebben.

BJJ Drenthe heeft een belangrijke taak op het terrein van voorkomen van criminaliteit en recidive. Zonder een stevige samenwerking met justitiële en zorgverlenende instellingen is deze taak onmogelijk uit te voeren. Een integrale kijk op de betekenis van straf, zorg en opvoeding is noodzakelijk om te komen tot een succesvolle aanpak waar jeugdigen en hun omgeving echt wat mee opschieten.

Reacties over de verschijning en inhoud van Breedbeeld stellen wij zeer op prijs. Reageren kan via weblog www.nogwatbreederbeeld.blogspot.com

Joke Wiggerink & Cees Wierda
adjunct-directeur directeur

Onschuldig of gewetenloos: het jonge kind

CASUS 1

'Een gezinsvoogd vertelt: ik heb een keer een kind toegewezen gekregen waarvan ik dacht: dit is helemaal niet goed. Het kind was acht jaar en kwam bij mij nadat het een volwassene een mes in de rug had gestoken. Dat feit op zich gaf me al een beetje de kriebels. Maar wat het eng was, was dat hij er helemaal geen spijt van had. Ik heb het kind vaak gesproken. En het onprettige was

dat je niet kon peilen wat er in hem omging. Hij kon je aankijken en dan was het alsof je in een zwart gat keek. Hij kon er volledig uitdrukkingloos bijzitten en je opeens hete thee naar het gezicht smijten. Als je dan vroeg waarom, dan zei hij: 'je zat in de weg.' Het was echt een kleine psychopaat. Ik heb hem twee jaar begeleid, totdat hij terugging naar zijn moeder in België.'

Wie heeft er zin om een klein kind als crimineeltje in de dop te beschouwen? Wanneer openbaart zich eigenlijk voor het eerst gedrag waarover je je in dit verband echt zorgen zou moeten maken? Peter van der Noord, kinder- en jeugdpsychiater en directeur behandelenzaken van de divisie Forensische Jeugdpsychiatrie Noord-Nederland van Accare durft er wel iets over te zeggen. Ook al is er geen 'predictortest' voor criminaliteit, er zijn wel degelijk risicofactoren te isoleren.

Peter krijgt bij de casus direct een beeld voor ogen. 'Natuurlijk kan ik op basis van zo'n kort verhaaltje geen diagnose stellen. Maar waar het op lijkt is dat dit kind heel laag zou scoren op de 'reward-dependance' temperamentschaal. Met andere woorden: het lijkt ongevoelig voor wat anderen van hem denken en hij schijnt weinig empathisch. Dat zijn risicofactoren, zo'n kind kan ontsporen en crimineel gedrag gaan vertonen. Dat peilloze waar de gezinsvoogd 'de kriebels' van krijgt, vind ik ook herkenbaar. Dat lichamelijke gevoel zegt ook wel iets.'

'Sociale vaardigheidstraining kan zelfs contra-productief zijn...'

Peter waarschuwt voor te snel oordelen. 'Je zou dit kind nader psychiatrisch moeten onderzoeken, ik neem aan dat dat ook gebeurd is. Voor hetzelfde geld blijkt er sprake van ernstige affectieve verwaarlozing. Of het ooit nog goed komt met zo'n kind? Ik zou denken: een valse start maar nog niet

uitgespeeld. Het behandelen kan wel wat tricky zijn. Je moet goed weten wat er aan de hand is voordat je iets doet. Als de problematiek bij dit kind vooral in een karakterstoornis zit, dan zou ik niet inzetten op sociale vaardigheidstraining. Dat kan zelfs contra-productief zijn. Zo'n kind zou zelfs alleen nog maar slimmer kunnen worden in manipuleren. Dan kun je het beter zoeken in de omgevingsbeïnvloeding. Opvoedingsondersteuning en meer toezicht.'

Ontwikkelingsstoornissen

'Klassieke psychopaten' zijn uitermate zeldzaam. Vaak zijn het bepaalde ontwikkelingsstoornissen in combinatie met gebrekkige opvoeding in een ongunstige omgeving die uiteindelijk tot delictgedrag voeren. Peter vertelt over de periode dat hij (meerdere jaren terug) werkte op de FPK in Assen. 'Daar sprak ik een 35-jarige man die seksuele delicten had gepleegd. De diagnose die bij hem gesteld was luidde 'schizotypisch'. Vanuit mijn kennis vanuit de kinder- en jeugdpsychiatrie dacht ik: volgens mij ligt het anders. Het leek veel

meer op PDD-NOS. Hij was heel rigide, had bepaalde fascinaties, kon moeilijk contact met anderen aangaan en onderhouden. En hij kon zich niet inleven in anderen. Gesprekken met zijn ouders over hoe hij vroeger was bevestigden het beeld helemaal.'

Een andere diagnose betekent ook een behoorlijk andere behandelwijze: 'Bij PPD-NOS hoeft je niet direct aan te komen met anti-psychotica. Ook het werken op het verkrijgen van zelfinzicht is in dit geval niet zinvol, want de mogelijkheden van iemand met PPD-NOS zijn juist op dat vlak heel beperkt. Je moet het echt anders aanpakken.'

'Wat als we hier nou eens wat eerder bij waren geweest?'

Voorspellend model

Peter raakte gefascineerd door de vraag of het mogelijk zou zijn om een 'risicomodel' te ontwikkelen. 'Je denkt toch, zo'n jongen van 35 is vroeger al meermalen met jeugdzorg en de GGZ in aanraking geweest.' Dat riep de vraag op: 'wat als we hier nou eens wat eerder bij waren geweest?' Peter zocht uit of het mogelijk zou zijn om de diverse factoren die een rol spelen bij het ontstaan van crimineel gedrag onder te brengen in een model dat het ontstaan van dat gedrag zou kunnen voorspellen. Daarbij gebruikmakend van definities als 'oppositieel gedrag', 'antisociaal gedrag' en 'crimineel gedrag'. Hij laat op zijn computer het model zien dat er uit is gekomen. Een ingenieus geheel waarin diverse kwalijke componenten naast elkaar staan. Alles wat criminaliteit kan bevorderen staat erin. Van harde lijfstraffen tot alcohol- en drugsgebruik.

Hoe jonger hoe erger

Bij oudere kinderen speelt 'peer group pressure'

en het internet een grote rol. Maar het beeld wordt anders als Peter een virtueel schuifje onderin beeld naar links verplaatst. We komen hierdoor terecht bij de jongere kinderen. 'Hoe eerder het kind kenmerken van een 'oppositional temperament' vertoont, des te grimmiger meestal het verloop.'

Het grootste risico om crimineel te worden ligt bij de jonge jongetjes die te maken hebben met én ADHD én oppositieel gedrag of gedragsproblemen én een laag IQ én een weinig stabiel gezin. Simpel gezegd: de wereld ziet er niet vrolijk uit voor de jongetjes die druk, driftig, slecht opgevoed, lichtelijk verwaarloosd en niet al te slim zijn. De uitvinding van Ritalin is wat Peter betreft wel een zegen. 'Het kan de scherpe impulsieve kanten van zo'n kind wat afvlakken. Hierdoor komt het kind minder in conflicten terecht, waardoor het ook positiever bejegend kan worden. Ook de 'thrillseeking' (het sensatiezoeken) kan met Ritalin geremd worden. Ritalin is dus bij dit soort kinderen vaak een goed middel om de negatieve spiraal te doorbreken. Maar de pedagogische en omgevingsfactoren moeten erbij betrokken worden.'

Echt uitkijken

Volgens Peter kun je de eventuele forensiekfähige karakterproblemen op z'n vroegst pas op waarde schatten bij een kind van ongeveer zes jaar. 'Een baby kan wel veel huilen en een peuter kan heel driftig zijn, maar dat kan op van alles en nog wat wijzen. Maar als je een kind van een jaar of zes of zeven hebt, die driftaanvallen heeft, veel boosheid en een sterke weerstand tegen controle van anderen, dan moet je echt uitkijken. Want op die leeftijd hoort een kind zich te gaan voegen. Als dat niet zo is, moet dat gesignaleerd en uitgezocht worden, want zo'n kind staat in feite negatief voorgesorteerd.'

De FJP zelf doet met deze leeftijdscategorie nog niets. 'De jongeren waar wij mee werken zijn twaalf jaar of ouder. Bij de jongere kinderen kan een kinder- en jeugdpsychiatrisch onderzoek op de polikliniek volstaan. Want verder komt het vooral op een goede opvoeding aan.' En op dit punt kan hoop geput worden uit onderzoek. 'Uit tweelingen adoptieonderzoek is gebleken dat het met erfelijk zeer belaste kinderen vaak toch nog goedkomt als de opvoeding maar klopt.'

'Je ziet dat ouders bang worden om het kind te frustreren...'

Goede opvoeding

En wat dan een goede opvoeding is? 'Je komt dan toch op de algemene dingen uit. Voorspelbaar zijn, als ouders op een lijn zitten, transparant zijn, affectie tonen. Als je kind ADHD heeft of PDD-NOS, dan is dat moeilijker vol te houden. Je ziet dat ouders bang worden om het kind te frustreren. Het kind heeft de neiging om op een eigen spoor te gaan zitten en kan ongelooflijk boos worden als iets niet mag. Als ouder moet je dan niet toegeven. En dat vraagt wel wat. Wij werken hier op de FJP heel nauw samen met ouders en opvoeders. Dat is essentieel. Het opvoeden van adolescenten is in principe een kwestie van begrenzen en toch ruimte geven voor autonomie. Juist bij jongeren die (dreigen te) ontsporen vanwege gedragsstoornissen, al dan niet in combinatie met middelenmisbruik en andere psychiatrische stoornissen, is het voor ouders erg moeilijk om de juiste balans te vinden tussen begrenzen en loslaten. Deze ouders kunnen dan ook alle steun gebruiken. Ik tref regelmatig ouders die de opvoeding ergens halfweegs gewoon hebben opgegeven. Dat is natuurlijk funest.'

TS

Peter van der Noord

Girlpower... agressie bij meisjes

CASUS 2

De telefoon gaat bij Bureau Jeugdzorg. Een schoolmentor. Hij maakt zich zorgen over Rianne (16). Met Rianne's schoolresultaten is niets mis, maar desondanks zijn er zorgen. Rianne dreigt op straat te belanden. Ze heeft de mentor verteld dat ze uit huis is gezet door haar vader.

Opvang bij kennissen van vader mislukte. Rianne logeert nu bij een vriendin. Rianne en haar vader praten niet meer met elkaar. Apart van elkaar komen ze naar Bureau Jeugdzorg om hun verhaal te doen.

De vader van Rianne vertelt. 'Rianne reageert heel extreem bij kleine conflicties. Ze wordt zomaar agressief. Mijn nieuwe vriendin is gewoonweg bang voor haar.' Hij ziet het somber in. 'Rianne gaat steeds meer op haar moeder lijken, die is ook zo gestoord.' De moeder blijkt diverse suïcidepogingen achter de rug te hebben. Vader vertelt dat Rianne zichzelf heeft gesneden. En dat ze nu een vriendje heeft. 'Die jongen is moslim en hij is al eens betrokken geweest bij een steekpartij. Ik vind het niks dat ze met die knakker omgaat.'

Rianne komt beleefd, rustig en heel zelfstandig over. Ze vertelt dat er veel is gebeurd in haar leven. Ruzies, geweld, geslagen, gescheiden ouders die niet met respect over elkaar kunnen spreken. Daarbij veel wisselingen van school en veel verhuizingen.

Rianne heeft steun aan haar vriendje, die haar woede-uitbarstingen accepteert. Op haar huidige school voelt ze zich thuis. Rianne wil wel hulp. Ze wil graag een goede woonplek en gesprekken om te leren omgaan met haar vaak zeer heftige emoties.

De casemanager noteert voor zichzelf de volgende punten, om te bespreken met Rianne en de orthopedagoog.

1. *gesprek voeren met vader en Rianne samen over huisvesting en financiën*
2. *verwijzing naar GGZ regelen voor Rianne*
3. *raamhulpverleningsplan schrijven/aanvraag begeleid wonen*

Al met al heeft de casemanager binnen twee maanden alles rond, tot en met een indicatiestelling. Nu volgt een wachttijd. Voor de GGZ ongeveer een half jaar en voor een plaats bij het RJC enkele maanden.

Problemen bij meisjes worden vaker via vrijwillige hulp afgehandeld, terwijl bij jongens eerder 'de strafkant' van de zaak erbij betrokken wordt. Althans, dat is vaak nog zo. Het schijnt wel wat te veranderen, maar de casus hiernaast beschrijft waarschijnlijk wel een vrij 'gemiddelde aanpak' van een meisjesprobleem binnen het vrijwillige kader. Als deze casus jou gepresenteerd wordt, wat zou jij dan doen? Breedbeeld vroeg het aan Els Boesveld, casemanager van Bureau Jeugdzorg Drenthe in Hoogeveen.

'Als je pubers te direct op gedrag aanspreekt, dan ben je ze kwijt...'

Niet aanklaarten

'Ik zou Rianne niet direct aanspreken op de woede-uitbarstingen die ze kennelijk heeft. Haar vader heeft dit al voldoende gedaan. Bovendien: als je pubers te direct op gedrag aanspreekt, dan ben je ze kwijt binnen de vrijwillige hulpverlening. Indirect kan het wel. Met een vraag als 'Stel dat een vriendin van jou zo zou doen, wat zou je dan denken?' Je probeert ze zo enig zelfinzicht te verschaffen. Meestal weten ze het antwoord trouwens totaal niet. Met het feit dat de vader het vriendje

niks vindt, daar zou ik niet meteen iets mee doen. Vooral omdat Rianne zelf aangeeft dat ze steun aan deze jongen heeft.'

Wel aanklaarten

'Dat vader openlijk tegen zijn dochter zegt dat ze 'haar moeder achterna gaat', dat gaat mij veel te ver. Dat kan een self-fulfilling prophecy worden. Ik zou ook graag de moeder zelf willen spreken. Dat zo'n meisje zichzelf snijdt, daar moet je niet meteen van achterover vallen. Als je echt je polsen door wilt snijden, dan doe je dat niet door een beetje te krassen. Ik zou dat onderwerp wel aanklaarten bij Rianne zelf.'

Regelen

'De lijn die de casemanager in het voorbeeld uitzet, daar ben ik het mee

eens. Ik zou bovendien via het RJC ambulante hulp aanvragen voor Rianne en haar vader. Aan het contact tussen die twee moet gebouwd worden, zo snel mogelijk. Verder is een verblijfsplek natuurlijk belangrijk. Het belang van basale zaken

'Zit ze alleen maar te lullen of dóet ze nog wat voor me?..'

wordt nogal eens onderschat. Terwijl praktische hulp vaak beter werkt dan praten. Daar beoordelen pubers je op. Zit dat mens alleen maar te lullen of dóet ze ook nog wat voor me?'

Verwachtingen

'Ik verwacht niet echt dat dit meisje zal afglijden naar de criminaliteit.

'Pubermeisjes zijn vechtlustig, die reddden zich ook vaak wel weer..'

Zeker weten doe je nooit iets, maar ik denk eerder dat ze depressief wordt dan dat ze 'acting-out' gedrag gaat vertonen. Het lijkt me zaak om haar te blijven volgen. Ik maak wel vaak mee dat jongeren tegen me zeggen: 'Ik heb nu een kamer, ik heb geen hulp meer nodig.' Ik probeer dan altijd toch een deurtje open te houden. In dit geval zou ik dat zeker ook doen. Alleen, als zij niet meer wil, dan is dat aan haar. Ik zou dat jammer vinden, maar ik neem het niet mee naar huis. Pubermeisjes zijn vechtlustig, die reddden zich ook vaak wel weer.'

Het wurmpje in de appel of het voorkomen van crimineel gedrag

CASUS 3

'Problemen met 'hanggroepjongeren' nemen toe, ook in onze rustige provincie Drenthe. Vooral de steden zien een toename van problemen: meer alcoholgebruik, meer overlast. De meeste jongeren zien er vervaarlijk uit, doch doen op de keper beschouwd geen vlieg kwaad, ook al boezemen ze sommige burgers angst in. Een ervaren jeugdagent: 'Mensen vinden die groepen jongeren vaak eng. Ze zijn rumoerig en luidruchtig, staan met hun mutsen over de kop. Maar als je ze kent weet je dat het vaak wel meevalt.' Toch sluiten sommi-

ge groepen wel iets kwaadaardigs in zich. 'Op elke honderd 'hangjongeren' heb je er een stuk of veertien die echt voor overlast zorgen. En van die veertien heb je dan een nog weer kleiner deel van jongens- en soms meisjes- die echt niet willen luisteren en die crimineel gedrag gaan vertonen. We proberen die 'rotte appeltjes' er natuurlijk zo tijdig mogelijk uit te pikken. Voor sommige kinderen blijkt intensieve hulp nodig. Dan heb je het over de kinderen uit probleemgezinnen die hun heil op straat zoeken. En daarnaast heb je ook een

grote groep van kinderen die gewoon geen regels hebben geleerd van hun ouders. Niet dat ik vind dat ze elke dag thuis een pak voor de broek moeten hebben of zoiets. Maar gewone basisregels krijgen ze al niet mee van thuis. En er is veel te weinig toezicht op de jongeren. Dat vind ik echt hét probleem van deze tijd. Ik moet die jongens van vijftien hier op het bureau leren dat ze hun petje af moeten doen, dat ze rechtop moeten zitten, dat ze hun benen niet op tafel moeten leggen. En dat ze me aankijken als ik tegen ze praat.'

HALT (preventief en repressief)

Bureau HALT is destijds in het leven geroepen om jongeren die een 'licht vergrijp' begaan vroeg op te sporen en snel en zonder omwegen een passende straf op te leggen. Het is de bedoeling dat HALT Drenthe zich per januari 2007 zal 'afscheiden' van Bureau Jeugdzorg Drenthe, om deel uit te gaan maken van één grote organisatie HALT Noord Nederland. HALT heeft inmiddels twee gelijkwaardige poten. Een preventieve en een repressieve. In het eerste geval gaat het om het geven van voorlichting en advies aan geïnteresseerden, waarbij thema's als 'pesten' en 'groepsgedrag' belicht worden. Dit artikel gaat over het repressieve werk: de HALT-afdoeningen. Hoe werkt het? HALT-medewerker Arjen ter Veld vertelt.

De jongeren die bij Arjen komen voor een 'afdoening' zijn (meestal voor de eerste keer) even over de schreef gegaan. 'Spijbelen, een winkeldiefstal, dat soort dingen.' Hij kan dan op basis van een landelijk vastgestelde strafmaattabel een straf voor de jongere invullen. Een werkstraf, een leerstraf of een combinatie van beide.

'Kans geven om excuses aan te bieden..'

'De meeste jongeren zijn onder de indruk als ze bij HALT op het gemeentehuis moeten verschijnen. En dat is op zich een goed teken. Maar ik heb wel meiden gehad die zich na een winkeldiefstal gewoon veel té schuldig voelden en daardoor last kregen van een negatief zelfbeeld. Daar probeer ik wel rekening mee te houden bij het invullen van

de straf. Je kunt jongeren de kans geven om excuses aan te bieden of je regelt dat ze een paar uur werken op de plek van de diefstal of aan het herstellen van iets dat ze kapot gemaakt hebben. Om het weer goed te maken. De werkplekken werven we zelf.'

De meeste jongeren die met HALT in aanraking komen, zijn 14 of 15 jaar oud, ze komen uit alle lagen van de bevolking en er komen meer jongens dan meiden. Een HALT-medewerker moet een zaak zo snel mogelijk afhandelen. In elk geval moet er binnen 55 dagen met één van de activiteiten begonnen zijn. Dat lukt meestal wel. HALT werkt wel, vindt Arjen. 'De schrik van de aanhouding en het feit dat het een gevolg heeft, dat is de truc denk ik. Ons recidivecijfer ligt zo rond de 5%.' Ook bij ouders telt het schrik-effect. 'Hun kind staat

opeens wél even op de eerste tree naar criminaliteit.'

'Bij afhandeling door HALT geen 'strafblad'..'

Soms sputteren ouders tegen bij een voorstel. 'Dan vinden ze acht uur taakstraf voor een eenvoudige winkeldiefstal véél teveel. Maar goed, ze kunnen kiezen. Of HALT handelt het af op deze manier, of de zaak gaat alsnog naar het OM. De strafmaten liggen vast, daar hoeven we niet over te discussiëren. Het voordeel van HALT is natuurlijk wel dat bij afhandeling door HALT geen 'justitiële documentatie' volgt. Geen 'strafblad' dus. Gewoon niet weer doen en het blijft hopelijk bij deze ene jeugdzonde.' Meer informatie op www.halt.nl.

WOMI

Is bureau HALT er vaak al vroeg bij, het kan nog veel vroeger. Ook voordat een kind een strafbaar feit heeft gepleegd. Alleen al het rondhangen in 'foute kringen' kan genoeg aanleiding zijn om een jongere en ouders uit te nodigen op een 'womi-overleg'- wat al een ingeburgerde term schijnt te zijn geworden, sinds een artikel in de Volkskrant. Voordat het zover komt, is er eerst een overleg geweest in het Drents Jongeren Opvang Team Assen. Wat dat nu exact is? Breedbeeld vroeg het Theo Platje, die zich namens de serviceafdeling van BJJ uitgebreid met JOT en womi bezighoudt.

Wat is het JOT?

'Het is gewoon een overleg van twee of drie uur per week. Het wordt in Assen gehouden in het politiebureau aan de Weiersstraat. Daar zitten verschillende disciplines bij elkaar. Politie, algemeen maatschappelijk werk, de leerplichtambtenaar, bureau HALT, gemeentelijk jongerenwerk, de Raad voor de Kinderbescherming, Bureau

Jeugdzorg en de coördinator. De politie brengt zaken in waarover ze zorgen hebben.'

Hoe is het ontstaan?

'Het was een initiatief van de Asser jeugdagenten, met name Piet Sinnema heeft een grote rol gespeeld. Het probleem van de politie was, dat ze veel jongeren tegenkwamen, waar eigenlijk zorg voor gewenst was en niet direct politiebemoeienis. Ze legden contact en kwamen ook wel regelmatig problemen tegen bij de jongeren, maar konden er nergens mee naar toe. Daarom zochten ze samenwerking met Bureau Jeugdzorg.

Hoe draait het nu?

'In Assen heeft het JOT in anderhalf jaar tijd ongeveer 500 casussen behandeld. De meeste zijn eigenlijk heel licht. De doorlooptijd is heel snel. Vrijdag overleg, maandag een brief op de mat, woensdagmiddag kom je met je ouder(s) voor een gesprek met twee mensen. Een gezagsdrager en een hulpverlener. De een berispt, de ander vraagt ook naar de andere levensgebieden en verwijst

naar hulp waar nodig. Die mix werkt heel goed, juist bij jongeren.'

Het effect?

'Wat het aan kosten scheelt weet ik niet exact. Het scheelt zeker in het aantal vernielingen en kleine diefstallen. Aan de zorgkant is het voordeel dat je jongeren vindt die je anders nauwelijks opspoorst, omdat ze in bijvoorbeeld gesloten gezinnen verblijven. Ook allochtone jongeren bijvoorbeeld. Dat is een hele sterke meerwaarde.'

Wat zijn de toekomstplannen?

'We willen in Hoogeveen, Emmen, Meppel en Assen een regionaal JOT opzetten. Niet bureau-cratisch, niet alleen voor de stad, maar ook voor de plattelandsgemeenten. En wat mij betreft mijn droom is eigenlijk om één groot JOT team te vormen in Drenthe, dat fulltime bereikbaar is. De politie zou daarin de centrale rol kunnen spelen.

Als elke organisatie één persoon levert dan ben je er al.'

De krachten aan de basis

Bernadette werkt op het stadhuis in Meppel. Ze begon daar elf jaar geleden als leerplichtambtenaar en mede-ontwikkelaar van een sluitend beleid op het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Het begon als een pioniersfunctie en ze is nog steeds de enige leerplichtambtenaar in de gemeente Meppel. En met genoeg, omdat het een heel afwisselende baan is, waarin het deelnemen aan netwerken een belangrijke plaats inneemt.

De aanpak is direct. 'Als een jongere vaker spijbelt, wordt hij bij mij aangemeld door school en ik neem contact op met het gezin. Ouders en jongere komen dan bij mij voor een waarschuwingsgesprek, of ik kom langs. Eventueel volgt een gepaste straf, zoals een doorverwijzing naar HALT of aangifte bij de politie voor het opmaken van een procesverbaal. Soms verwijs ik naar de hulpverlening. Dat doe je vaak als er op een of andere manier geen vooruitgang in een zaak zit, of als er een probleem ten grondslag ligt aan het verzuim.'

De regels

Verzuim zonder duidelijke reden van meer dan drie dagen, of 'uurtjes spijbelen' van gemiddeld meer dan 20 uur per maand wordt bestraft. En de handhaving van het beleid zal nog strenger worden, aldus Bernadette. 'Het OM wil jongeren die spijbelen in hun casusoverleg gaan bespreken, om sneller te kunnen werken. Want nu duurt het soms meer dan een half jaar voordat een leerplichtzaak bij de kantonrechter op zitting komt.'

Inzichtig

Bernadette zou zich graag nog meer richten op de aanpak van ziekteverzuim. 'We hebben ons de laatste jaren vooral op spijbelen geconcentreerd. Maar volgens mij is het ziekteverzuim nog een groter probleem. Scholen krijgen steeds meer inzichtelijk hoeveel verzuim er bij jongeren is, ook het ziekteverzuim. Ik kan dat ook heel goed zien, want ik kan vanuit mijn computer totaaloverzichten uitdraaien waarin alle verzuimgevallen in de gemeente nauwlettend in kaart zijn gebracht. In het afgelopen schooljaar is het aantal zorgmeldingen met 20 % toegenomen, vergeleken met voorgaande jaren.'

'De schoolarts zou ze moeten oproepen voor een gesprek...'

Zorgwekkend

'Vooral bij meisjes zie je soms dat ze zich met toestemming van de ouders zeer regelmatig ziekmelden met buikpijn, misselijkheid, maandelijke klachten. Heel vaak liggen hier problemen achter, zoals faalangst, pestproblematiek, et cetera. Ik denk dat de schoolarts in dit soort gevallen ouders en jongeren zou moeten oproepen voor een gesprek. Om te zien wat er werkelijk aan de hand is.' Te streng is dit zeker niet, vindt Bernadette. 'Ik heb het niet over een enkel dagje schoolziek. Ik heb het over ziekteverzuimgrootverbruik. Dan moet je denken aan meer dan twaalf ziekte dagen per periode van een half jaar zonder aanwijsbare reden. En dat vind ik wel degelijk zorgwekkend.'

De jeugdagenten in Emmen zijn trots op hun werk. Bijvoorbeeld op hun bijdrage aan preventieprojecten op scholen. En op hun hanggroepjongerenproject, waarbij ze overlast van jongeren in hanggroepen wel terug hebben kunnen dringen tot nul (!) door ze direct aan te spreken en met naam te noteren en zeer zorgvuldig te registreren. Ook tevreden zijn ze over hun 'toptien'-werkwijze - die goed vergelijkbaar is met werkwijze van het JOT in Assen. Op alle fronten zoeken ze samenwerking met alle ketenpartners in het veld. Henk: 'Het zou ideaal zijn als je een dag per week samen zou werken op een plek. En dan niet dat je in de mooie kamer gaat zitten. Nee, gewoon in elkaars keuken kijken. En alle kennis die je hebt samen delen.' Finus voegt toe: 'Wij geloven heilig in integrale samenwerking.'

Finus Tinge en Henk van 't Hoenderdaal [jeugdagenten]

Henk en Finus zijn beiden jeugdagent in Emmen. Ze voelen zich in het werk met jongeren als een vis in het water. Hoewel ze ook allebei jongeren kunnen beschrijven die hen het bloed onder de nagels vandaan halen. Maar dat hoort erbij. Breedbeeld legde de beide heren een aantal stellingen voor, om ze wat beter te leren kennen.

Je kind beschermen is beter dan vrijlaten

Finus: Je moet ze vrijlaten maar duidelijk grenzen aangeven. Uitproberen moeten ze toch. Het wordt pas een probleem als ouders gaan zeggen, 'Ach het is mij wel goed.' Dat gebeurt wel. Soms blowt pa gewoon mee. En die weed van tegenwoordig is een harddrug - met alcohol erbij raak je gewoon van de wereld.

Henk: Kan allebei even erg zijn. Te beschermend kan ook heel vervelend zijn. Van die ouders die hier op het bureau zitten omdat hun kind de fout in is gegaan en die dan zeggen 'ik steek mijn hand ervoor in het vuur, mijn kind zou zoiets nooit doen.' Daar heeft zo'n kind niks aan.

Jongeren worden steeds gewelddadiger

Finus: Dat geloof ik niet. Het geweld wordt beter geregistreerd, daardoor lijkt het misschien zo.

Henk: Dat zal wel gevoelsmatig zijn. Vroeger in het café van mijn ouders had je ook jongeren die wel eens wat uitvochten. Maar die waren dan 18 of 19. De leeftijd ligt tegenwoordig lager. Wat mij vooral opvalt is dat jongeren veel mondiger zijn, ze willen steeds meer discussiëren.

Jongeren hebben gelijk dat ze in opstand komen

Finus: Rebelleren is van alle tijden. Wij waren vroeger van de Kabouters - wilden de onverschilligheid van de maatschappij aan de kaak stellen. Als ze maar niet gaan discrimineren, zoals die Lonsdalers, dan vind ik het wel goed.

Henk: Als het maar binnen de normen blijft

Meisjes zijn braver dan jongens

Finus: De meiden zijn met een inhaalslag bezig. En behoorlijk ook.

Henk: Heel veel meiden zijn best 'harde jongens' in een groep. Het is niet altijd makkelijk om daar mee om te gaan. Ik ben nog opgevoed met het idee dat je vrouwen wat voorzichtiger moet behandelen ;)

De harde hand werkt het beste

Finus: Ik geloof in het gesprek. Je moet contact leggen en respect tonen, dan nemen ze wat van je aan. Preventief waar het kan en repressief waar het moet. Als een kind echt problemen heeft en je gaat repressief doen, dan stoot je ze alleen nog maar verder weg. Maar de te zachte hand zie je vaker. Het pappen en nathouden. Dat werkt echt niet.

Henk: Daarmee heeft Finus alles wel gezegd!

Op het spoor tussen zorg en dwang

'Ronnie van negen gaat met zijn vader naar het station in Assen. Ze moeten even fietsen stelen, want pa heeft geld nodig om zijn verslaving te onderhouden. Het lukt niet want er loopt politie rond. Slechtgehumeurd gaan ze weer naar huis. Moeder probeert vader een beetje op te beuren, maar vader ergert zich en slaat moeder in elkaar.

Als Ronnie zestien is, wordt hij opgepakt wegens gevaarlijke brandstichting en diefstal. Na een kort verblijf in jeugdgevangenis 't Poortje gaat hij naar een kamertrainingscentrum en hij krijgt een gezinsvoogd. Die spreekt met Ronnie. Wat haar opvalt is dat hij bloost en wat verlegen is. Hij zegt dat hij een beter leven wil dan zijn ouders, en zij gunt hem dit heel erg.

Tegenvallers. Ronnie pleegt fraude en dit levert hem een voorwaardelijke straf op. Daarna gaat het beter, totdat Ronnie op een flatje wordt geplaatst. Hij kan deze vrijheid niet goed aan en wordt korte tijd later opgepakt voor inbraken. De gezinsvoogd vindt het moeilijk om vat op Ronnie te krijgen. 'Aan de ene kant is hij eigenlijk

zacht en beleefd en behulpzaam maar aan de andere kant is hij zo onberekenbaar en crimineel als wat. Het is echt een jongen met twee gezichten.'

De gezinsvoogd doet haar uiterste best om concrete afspraken met Ronnie te maken en wijst hem steeds op het feit dat hij verantwoordelijk is voor zijn eigen daden. Het werkt maar beperkt. 'Ronnie leert wel, maar het beklijft niet. Als hij zich rot voelt, gaat hij stelen. Hij kan wel leren nee te zeggen, maar als hij dat echt vanuit zichzelf moet voelen, dan zou hij dieper in zijn gevoel moeten komen. En dan komt hij de traumatische dingen tegen.' Ze regelt voor Ronnie een training met een psychotherapeutisch karakter bij GGZ Drenthe.

Praktische bewaren zijn er ook, er is geen huisvesting te vinden. Ronnie wil niet naar een internaat. Jeugdzorg Drenthe vindt hem niet echt op zijn plek in het fasehuis, een pleeggezin wil hem niet, een woning via de woningbouwvereniging wordt voor hem ook moeilijk. Hoe nu verder?

Jan Feenstra werkt als parketsecretaris bij het Openbaar Ministerie- als rechterhand van de officier van justitie. Alle Drentse jeugdzaken die onder de aandacht van justitie komen, worden gezien en voorbereid door Jan of door zijn collega. Samen onderzoeken ze gemiddeld 750 zaken per jaar. Altijd voeren ze een gesprek met jongere en ouders in het imposante gerechtsgebouw van justitie aan de Brinkstraat in Assen. Jan reageert op de casus en vertelt over zijn werk.

'Het strafrechtelijk kader heeft zo zijn 'blessings...'

'Tsja ...die casus. Het is het verhaal van de slechte jeugd he? Deze jongen zou tegen een goeie vriendin moeten aanlopen die zegt: ik wil wel met je verder, maar alleen als je je gedraagt. Werken bij een goeie baas zou ook enorm helpen. Of een coach die hem dicht op de huid blijft zitten. Want

zo'n jongen heeft vanuit zichzelf de ruggengraat niet. Er zit een bepaalde uitzichtloosheid in. Aan de andere kant denk ik: alle hulp heeft niet helpen voorkomen dat er strafbare feiten zijn gepleegd. Mijn standpunt is dan, dat je jongeren als deze niet teveel ruimte moet geven. Ze proberen zich gewoon overal onderuit te mazzelen, dat doen ze hun hele leven al. Ik vind dat Bureau Jeugdzorg niet te soft moet zijn. Ik denk dat er meer en sneller gebruik gemaakt kan worden van het strafrechtelijk kader. Dat heeft zo zijn 'blessings' moet je weten.'

Straffen is volgens Jan Feenstra wel degelijk zinnig. 'Ik sta als vrij streng bekend, dat weet ik. Ik geloof dat dat ook goed is. Als jongeren met hun ouders bij mij komen dan begin ik meestal met het vertellen van het verhaal van de kant van het slachtoffer. Vaak schrikken ouders wel even, want wat hun kind hun verteld heeft is meestal een ander verhaal. Dat, plus het feit dat je daarna

CASUS 4

een straf oplegt, dat maakt wel indruk op de meeste jongeren. Zeker op diegenen die nog wel wat respect hebben voor justitie. En dat zijn de meesten. Zo'n 85% van de jongeren zien we na die ene keer nooit meer terug.'

Er wordt tegenwoordig heel vlot gewerkt. 'Er is elke woensdag casusoverleg met de Raad voor de Kinderbescherming. Jeugdzorg zit daar ook bij. Wat bij het OM terecht moet komen, komt op deze manier ook binnen een paar weken bij ons terecht.' 'Lik-op-stuk-beleid dus. Dat snelle werkt volgens Jan het beste. 'Jongeren zijn meestal heel rechtlijnig. Die denken 'Ik heb iets fout gedaan dus ik verdien straf'. Dat moet je dan ook gewoon doen, en op tijd. Anders ben je verkeerd bezig. Dat heeft op de andere jongeren het effect van, 'zie je wel: je kunt doen waar je zin in hebt'. Ik zeg wel eens: het arrondissement is een tuin, je moet blijven schoffelen en heel af en toe eens een boompje rooien.'

Jan Ploeger werkt sinds zeven jaar als jeugd-reclasseerder. Sinds kort is de afdeling jeugd-reclassering weer op volle sterkte. Jan is blij dat ze nu weer vlot en snel kunnen werken. 'In dit werk kun je je eigenlijk geen wachtljst permitteren.' Er lopen momenteel circa 170 zaken en bij 70 of 80% zal het bij jeugdzonden blijven en ze kunnen ooit wel weer een bewijs van goed gedrag gaan afhalen. Of dat bij Ronnie zo zal zijn? Jan reageert op de casus, die hij binnenkort zal overnemen.

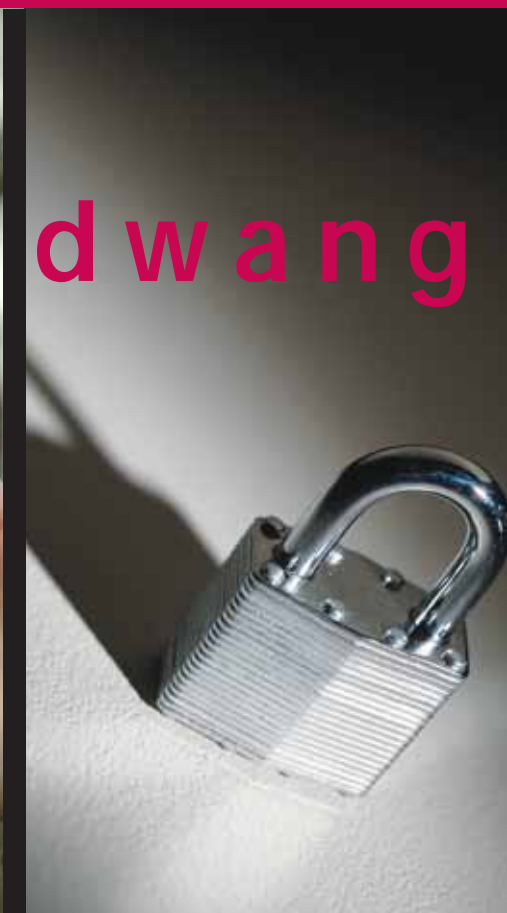
'Deze casus is een beetje een lastige zaak. De ingezette lijn is goed, maar het probleem is dat niets beklijft. Ik zou in dit geval wel eens het IQ van deze jongen willen laten onderzoeken, of hij wel leerbaar is. Als hij een laag niveau heeft kun je gaan denken in de richting van beschermd wonen. Ik zou ook willen weten of er iets mis is met zijn gewetensontwikkeling en hem aanmelden bij de Forensische Jeugdpsychiatrie. Bij jeugdreclassering kan deze jongen verder intensieve begeleiding verwachten. Wij zien jongeren gemiddeld eens per twee weken, dat is dus vaker

dan wat de gezinsvoogd kan bieden. Als dat allemaal niet werkt, dan denk ik op een gegeven moment: pak hem nu maar aan, dan moet hij maar gaan zitten. Dan gaat hij het maar voelen.'

'Altijd een balanssituatie tussen helpen en bestraffen...'

Zo werkt de jeugdreclasseerder altijd in een balanssituatie tussen helpen en bestraffen. Wat de keuze is, hangt af van de situatie. 'Je hebt jongeren die delicten plegen omdat hun ouders in een vreselijke scheiding verwickeld zijn en omdat ze van ellende niet meer weten wat ze moeten doen. In zo'n geval moet je in de eerste plaats hulp bieden. Je hebt ook jongeren die al zes keer de fout in zijn gegaan en die gewoon een duidelijke en harde aanpak nodig hebben en regels.'

Goede samenwerking met het OM is in beide gevallen zeer essentieel. 'Als ik tegen een jongere zeg dat hij straf krijgt als hij zich ergens niet aan

houdt, dan moet dat ook uitgevoerd worden. Daarvoor moet je goede korte lijntjes hebben met het OM. Dat loopt prima, gelukkig.'

Het doel van jeugdreclassering is te zorgen dat de jongere zoveel mogelijk de kans krijgt om zijn eigen leven op de rails te krijgen en uit de gevangenis te blijven. 'Dat is een grote verantwoordelijkheid. Je begeleidt jongens die soms heel wat op hun kerfstok hebben. Je probeert een lijn voor ze uit te zetten en je hoopt dat ze niet weer de fout in gaan en je moet op het juiste moment echt streng kunnen zijn. Die dubbelrol moet je echt leren, dat kost wel een of twee jaar.'

Met de slachtofferkant van de delicten houdt Jan zich zijdelings bezig. 'Ik laat jongeren wel eens een brief schrijven naar een slachtoffer, om ze te laten beseffen hoe erg het is wat ze gedaan hebben. Daar hebben ze vaak veel moeite mee. Ze zijn vaak in een groep de fout ingegaan. Dat ze het delict toch echt zelf begaan hebben, dat plaatsens ze maar liever buiten zichzelf. Meestal schamen ze zich enorm.'

Vluchten kan niet meer...

CASUS 5

Marten liep al drie jaar zo stoned als een garnaal rond en deed foute dingen die hij zich later nauwelijks meer herinnerde. Op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming wordt Marten ingeschreven om deel te nemen aan Avontuurlijk Leren bij Jeugdzorg Drenthe. Veel zin heeft hij er niet in. Eigenlijk heeft hij nergens zin in. Zijn leven kent geen diepe dalen maar ook geen pieken. Alles is vlak. Maar hij gaat mee.

En blowen mag niet. Dat is een harde dobber. Na drie dagen in de 'cleane' natuur, loopt hij opeens als een stoomtrein een berg op. Hij is als allereerste boven. Een van de begeleiders heeft hem met moeite bij kunnen houden en staat nu naast hem. Marten bekijkt het uitzicht. En alsof hij voor het eerst in drie jaar zijn ogen open doet zegt hij tegen de begeleider. 'Moet je kijken man! Wat móóii!'

Op TV zie je ze wel eens langsparaderen. Snotterende en scheldende jongens en meisjes met petjes op, die maar niet willen deugen en die er voor het oog van de camera eens flink van langs krijgen. Wind, water, brandende zon, enge beestjes in het gras, geen chips en cola, geen mobieltje, geen teevee, geen nieuwe spijkerbroeken. Kortom: elke troost ontbreekt. Dit hele 'survivalgebeuren' heeft tot doel dat ze weer normen en waarden leren. Er zit iets in en toch ook weer niet? Breedbeeld sprak met Tim de Waard, een jonge sportieve 'outdoormanager' en medewerker bij Avontuurlijk Leren dat nu gevestigd is aan de Oranjestraat 45 in Assen.

'Bij onze tochten in Polen gaan ook jongeren mee met een taakstraf (in dit geval een leerstraf.) We hebben altijd veel jongeren doorverwezen gekregen vanuit de Raad voor de Kinderbescherming in Groningen, Friesland en Drenthe. Dat kan nog steeds. Maar wat wij doen verschilt toch wel van wat je op teevee ziet.'

'Het lijkt erop dat de jongeren eerst afgebroken worden... ik geloof daar niet zo in...'

Tim legt uit: tv-programma's zoals 'Van etter tot engel' laten voornamelijk momentopnamen zien, op sensatie belust. Het lijkt erop dat de jongeren eerst afgebroken worden om ze vervolgens weer op te bouwen. Ik geloof daar niet zo in. Het lijkt meer op een strafkampidee. Ik vind dat ten eerste respectloos naar de belevingswereld van de jongeren toe. En bovendien denk ik dat het niet veel oplevert. Je kunt ze niet echt dingen afleren. Je kunt ze alleen dingen bijleren, zodat ze een andere manier vinden om zich te uiten. Daar gaat het om.'

Acht tot tien tochten per jaar

Jeugdzorg Drenthe organiseert zo'n acht tot tien tochten per jaar. De groepsgrootte verschilt. Soms zijn er vier jongeren die meegaan, soms acht of tien - allemaal in de (geadviseerde) leeftijd tussen 15 en 18 jaar. 'Het mooiste is als je er acht bij elkaar hebt, dan gebeurt er meer.'

Zelf is Tim al een keer of twaalf mee op tocht geweest. En het is afzien, zowel voor groepsleiders

als voor jongeren. 'Je loopt in de natuur, soms in de sneeuw, je hebt een zeltje bij je om onder te slapen en wat proviand. Het is allemaal heel echt. Als je slaapzak nat wordt, dan is 't ie nat en dan moet je daar wat mee doen. Als je liever je rugzak vult met een fles cola dan met een regenjas, dan is dat jouw beslissing.'

Het doel van de tocht verschilt per jongere. Voordat ze daadwerkelijk aan de tocht beginnen werken de jongeren hun persoonlijke leerdoelen uit. 'Wat wil je dat deze tocht je gaat opleveren, wat wil je bereiken en waar moet het over gaan. Dat is heel belangrijk. Vooral bij jongeren die hier komen omdat ze een taakstraf hebben. Die komen dan en zeggen 'ik moet dit doen'. Terwijl ze ook de keus hebben om te gaan zitten. Wij zeggen dan: 'Hoezo? Van ons moet je niks. Je probeert ze zover te krijgen dat ze zelf een doel bedenken. Wat wil je? Meer voor jezelf opkomen, beter nee zeggen? Eigenlijk willen wij dat hele 'strafidee', het moeten, eraf halen. Je doet het voor jezelf, dat is ons principe.'

Je moet het zelf doen

De motivatie van 'ts-ers' is hoger naarmate het strafbare feit korter geleden gepleegd is. 'Als het nog vers is dan kunnen ze niet zo makkelijk zeggen dat er niks aan de hand is. Je staat nog dicht bij het vuur zeg maar, je kunt ze erop aanspreken. Stel je hebt er zo'n jongen bij die altijd het bokje is en opgepakt wordt doordat hij zich laat opjutten door de groep. Daar kun je in zo'n groep mooi mee aan het werk. Wij nemen als 'leiding' ook niet de leiding. De groep maakt zelf afspraken en wij stellen vragen. Ze moeten er samen uitkomen.'

Volgens Tim werken de Avontuurlijk Leren-

tochten heel goed. 'Het is moeilijk te meten natuurlijk. Maar als je het meemaakt dan merk je dat er echt hele mooie dingen gebeuren. Het belangrijkste is, dat het toneelspelen heel snel wegvalt. Iedereen is moe, geprikkeld, sacherijng, wil opgeven. In Nederland heb je altijd vluchtmogelijkheden, maar in deze situatie ben je totaal op jezelf en elkaar aangewezen. Iedereen loopt keihard tegen zichzelf aan. En als dat gebeurt, dan kun je daar bij stil staan. En dan kun je een kleine verandering teweegbrengen. En door een heel klein stukje te veranderen kun je heel veel teweeg brengen.'

Fysiek bezig zijn

Een van de essentiële factoren in de aanpak liggen volgens Tim in het feit dat je fysiek bezig bent. 'Als je hier een jongere achter het bureau hebt zitten, of zeg maar gerust hangen, dan zie je alleen een hoofd dat praat. En bij de huidige verwerende patatgeneratie heb je dat al gauw. Maar als je samen onderweg bent loop je naast elkaar, je wordt moe, je doet avontuurlijk dingen, je hebt iets om samen trots op te zijn... dat schept een band.'

De tochten hebben wel altijd een vervolg. Want met alleen een paar mooie licht- of inzichtmomenten heeft een jongere zijn leven nog niet weer op orde. Daarom wordt er veel aandacht besteed aan de inbedding van de tochten in een uitgebreide hulpverleningstraject hier in Nederland. Wat de jongeren tijdens de tochten leren, gaan ze vervolgens toepassen in hun eigen omgeving. Tim: 'Ik vind het het prettigste om jongeren te coachen met wie ik ook op tocht geweest. Dan heb je samen van die ankermomenten waar je naar terug kunt grijpen. Weet je nog toen je daar op die berg stond?'

CASUS 6

Herstellen, niet straffen?

'De ouders van Brian (16) doen aangifte. Brian is in elkaar geslagen door Rick, Joey en Martijn. Hij moest in het ziekenhuis worden opgenomen. De drie verdachten worden door de politie verhoord. Hun verhaal verschilt van dat van Brian. Ze zeggen dat de broer van Brian het eerst begonnen is met dreigen en slaan. Door beide partijen is er drank gedronken en het vermoeden bestaat dat ze drugs hebben gebruikt.

De Echt Recht-medewerker krijgt de gegevens door vanuit het casus overleg van het OM, leest zich in, belt éérst de verdachten en dan het slachtoffer en maakt afspraken om

met iedereen afzonderlijk te komen praten. Ze hoort iedereen aan en vraagt door naar het 'waarom' van bepaalde acties. Ze polst of de betrokkenen spijt hebben en of de intentie tot herstel aanwezig is. Als dat zo blijkt te zijn, wordt iedereen uitgenodigd voor een gesprek op het nabijgelegen politiebureau.

Brian en zijn ouders zitten aan de linkerkant van de kring, Rick, Joey en Martijn zitten er tegenover. De moeders van Rick en Joey en beide ouders van Martijn zitten erbij. In een zweterige atmosfeer rolt zich een gesprek af, onder de regie van de Echt Recht-medewerker. Een poli-

tieagent is erbij, om hier en daar nog een feit aan te vullen. Iedereen komt aan het woord. Ook al lopen de emoties hoog op, iedereen krijgt de gelegenheid zich rustig uit te spreken.

De ouders van Brian zijn boos en verdrietig over wat er met hun zoon gebeurd is. De daders wijzen erop dat de broer van Brian begonnen is. Echt harde bewijzen voor het een of het ander zijn er niet. Het lijkt erop dat in dit geval iedereen dader is geweest en slachtoffer: er is gevochten, dat is het enige wat duidelijk is. De ouders van Brian willen dat de daders voor de rechter komen en dat hen doodslag ten laste gelegd wordt.

Maar de conferentie is op herstel gericht, niet op rechtspraak. Tijdens het gesprek ontstaat gaandeweg toch een zekere mate van wederzijds begrip. Zo kan het ook niet verder.

Er worden afspraken gemaakt over hoe de jongeren in het vervolg met elkaar zullen omgaan. De afspraken worden ondertekend. Samen spreken ze af wie de controle heeft als de afspraken niet nagekomen worden.

Na drie maanden belt de Echt Recht medewerker met alle betrokkenen, om te bespreken hoe het met de afspraken gegaan is en hoe ze terugkijken op de conferentie.'

Echt Recht In 2005 behandelden medewerkers van Bureau Jeugdzorg Drenthe 43 Echt Recht Casussen. Het aantal aanvragen voor Echt Recht groeit sterk. De medewerkers die de conferenties voorbereiden en leiden doen dit in principe naast hun reguliere werk bij Bureau Jeugdzorg Drenthe. Volgens coördinator Erna Lensen heeft het meerwaarde om de Echt Recht-conferenties vanuit de hulpverlening te organiseren. 'Met name in de voorbereiding voor de conferentie, wanneer je bij gezinnen thuis komt, is het echt een pre wanneer je een hulpverlenerachtergrond hebt. In de vier jaar dat ik dit nu doe, heb ik gemerkt dat de kwaliteit van de voorbereidende gesprekken behoorlijk bepalend is voor het uiteindelijke verloop van de conferentie.' De Echt Recht Conferenties worden meestal aangevraagd door het OM. Ook de politie, scholen of buurtnetwerken kunnen Echt Recht inschakelen. Neem voor meer informatie contact op met Erna Lensen, BJZ Assen.

Agnes de Vries is sinds 2002 officier van justitie bij het OM in Assen. Ze beheerde drie jaar lang de portefeuille jeugd. Ze bereidde vele zaken voor, die voor de kinderrechter kwamen. Binnenkort vertrekt ze, om districtsofficier van de politie-regio Zuidwest te worden. Eva Kwakman zal het stokje overnemen. Agnes zal haar huidige werk wel een beetje missen. 'Ik heb altijd veel affiniteit gehad met jeugdzaken.' Op de valreep dus nog tijd om haar te interviewen voor deze Breedbeeld.

Agnes ziet zichzelf als een officier die 'het pedagogische' vooropstelt waar dat kan. 'Stel dat een jongere voor het eerst een inbraak heeft gepleegd. Ik zal in zo'n geval kiezen voor een voorwaardelijke jeugd-detentie en daarnaast voor leerstraffen zoals agressieregulatietraining of een ervarend lerentocht. Die dingen werken gewoonlijk beter dan langdurig 'zitten.'

'Ze gebruiken soms zo vaak dat ze het contact met de buitenwereld totaal verliezen...'

Vechtpartijen

De jongeren die Agnes op de zittingen ziet hebben bijna altijd ook middelen gebruikt en vaak worden

'Wat ze precies hun slachtoffers hebben aangedaan, daar hebben ze geen weet van...'

gewelddelicten onder invloed van drugs of drank gepleegd. 'Je zult mij nooit meer horen zeggen dat drank of softdrugs niet gevaarlijk zijn. Jongeren gebruiken soms zo vaak en veel dat ze het contact met de buitenwereld totaal verliezen.' Sommige jongeren die Agnes tegenkomt blijken al behoorlijke gewoontedrinkers. 'Minder dan acht pilsjes op een uitgaansavond drinken, dat vinden sommige jongeren al heel moeilijk.'

Spijt hebben de meeste kinderen wel als ze iets fout gedaan hebben. Maar wat ze precies hun slachtoffers

hebben aangedaan, daar hebben ze geen weet van, aldus Agnes. 'Bij jeugdrecht kan het slachtoffer alleen bij de zitting zijn als er schade is. Dat is in bepaalde opzichten jammer. Ik weet wel dat de Jeugdreclassering en de Raad voor de Kinderbescherming soms wat doen aan contact met slachtoffers. Wat ik in dit verband een heel mooi project vind, dat zijn de Echt Recht conferenties van BJZ. Daar worden verdachten met hun slachtoffers geconfronteerd. Dan beseffen ze pas goed wat de consequenties van hun daden zijn; de billen komen daar pas echt bloot.'

Problemen thuis

Voor die gevallen waarin met name de thuissituatie meespeelt bij het ontstaan van delictgedrag, zou opvoedingsondersteuning goed kunnen helpen. Maar daar zit een probleem. 'Heel vaak speelt de gezinsdynamiek natuurlijk een grote

'Maar als de ouders niet meewerken, dan sta je toch met lege handen...'

rol bij het ontstaan van probleemgedrag bij de jongere. De rechter kan ouders echter geen opvoedingsondersteuning opleggen. Je kunt de jongere zelf wel verplichten tot het volgen van systeemtherapie, maar als de ouders niet meewerken, dan sta je toch met lege handen.'

Nog beter

Echte verbetermogelijkheden liggen hier wat Agnes betreft bij de vroegsignalering van problemen in het gezin. 'Problemen op straat en op school hebben we aardig in kaart zo langzamerhand, ook via het JOT. Ik geloof niet dat we daar veel missen. Maar binnen gezinnen ligt dat nog anders.'

Paradijselijk leven

Ferko Öry, van oorsprong Hongaar, is 61 jaar en werkt, na jarenlange ervaring als kinderarts maatschappelijke gezondheidszorg in ontwikkelingslanden, nu als senior onderzoeker bij TNO Kwaliteit van Leven in Leiden. Hij is een van de drie leden van de 'Inventgroep' die van staatssecretaris Ross opdracht heeft gekregen om instrumenten en effectieve interventies te identificeren om antisociaal gedrag bij kinderen te voorkomen of aan te pakken en de kans op psychische stoornissen en criminaliteit te verminderen.

'Het is zo helder en eenvoudig. Je moet zo vroeg mogelijk beginnen..'

Met de andere leden van de Inventgroep ontwikkelt hij een model dat toe te passen is, ingebed in de keten van alle organisaties die zich met opvoeden, hulp en zorg bezig houden. Hoe dat precies moet staat Öry duidelijk genoeg voor ogen. En zoals hij het zegt is het zo helder en eenvoudig.

'Je moet zo vroeg mogelijk beginnen. Al op scholen, bij de meisjes en jongens van zestien die straks ouders willen worden. In de lessen maatschappijleer. Wat zijn hun dromen? Hoe stellen ze het zich voor? Weten ze wat het betekent om een kind te hebben. Hoe gaan ze de luiers betalen? Wat als je 's avonds laat uitgaat en 's ochtends de baby niet hoort huilen? Denk er maar eens over na. Dit is het kristallisatiepunt. Hier begint het.'

Zwanger en dan

En als een meisje dan echt zwanger wordt, dan is het een zaak om steeds alert te zijn op eventuele moeilijkheden. Niet om er een nare zaak van te maken, maar om attent te blijven, om op tijd gerichte steun te kunnen bieden als dat nodig is.

Het signaleren van problemen moet een taak zijn van iedereen die bij de jonge moeder en later het kind betrokken is. 'Verloskundigen, kraamzorg, wijkverpleegkundigen, consultatiebureau, peuterspeelruimte, school en daarnaast of daarna mogelijk ook geïndiceerde zorg.'

'Hoe stel je vast of iemand rondloopt met (zelf)moord gedachten...?'

Aan betrokkenheid bij de zorgverleners ontbreekt het geenszins. 'Bij TNO ontwikkelen we een cursus voor verloskundigen en kraamverpleegkundigen

voor het zeer vroeg signaleren van moeilijkheden bij gezinnen. Bij de verloskundigen hebben we gepeild of zij willen leren om vroegtijdige risico's te signaleren. En wat denkt u? Maar liefst 96% van de verloskundigen wil graag meedoen. En dat terwijl het ondernemers zijn. Het gaat van hun eigen tijd af. Dat is toch zeer verheugend.'

Bespreekbaar maken

Signaleren is één ding, het bespreekbaar maken dat is het tweede. 'Ja zeker. Zo is het. En dat is natuurlijk de kunst. Ik heb zelf gisteren training gegeven aan verpleegkundigen jeugdgezondheidszorg. Die komen in gezinnen en kunnen zaken signaleren, psychische problemen bij de ouders, weinig geld, een steeds huilend kind, noem maar op. Dan moeten zij de risico's op bijvoorbeeld kindermishandeling, die in de wetenschappelijke literatuur beschreven zijn, op een professionele wijze taxeren en dan moeten ze het ook nog bespreken.

Hoe doe je dat? Kun je dat hanteren? Hoe stel je vast of iemand een persoonlijkheidsstoornis heeft

en kun je iemand vragen of ze rondloopt met (zelf)moord gedachten? Waar ligt de grens van professionele vaardigheden om dergelijke risico's vast te kunnen of mogen stellen? Daarvoor moet je meer dan gesprekstechniek in huis hebben. Een goede introzin is toch wel al een hele steun. 'Goh, als een kind geboren wordt komen er vaak dingen uit je jeugd naar boven. Is dat bij u ook zo?'

Dan is de volgende stap: zorgen dat er iets gebeurt dat ook nog goed uitwerkt. En dat is bottenummer drie. 'Dat vraag ik ook aan de mensen die ik les geef. Okee, je weet dat er iets mis is, de ouders bevestigen het of ze ontkennen het misschien - wat nog een groter risico inhoudt. Wie ga je bellen? Noem de naam van die persoon en het telefoonnummer. Wordt die hulp vergoed? Is er een wachtlijst? En is de dan geboden interventie ook effectief?'

Overal een-tweetjes

Een van de factoren die de signaleringsbereidheid bij zorgverleners minder groot maakt,

is het feit dat je niet graag dingen bij mensen naar boven haalt waar je verder niks mee kunt. Mede om die reden pleit Ferko Öry voor een 'een-tweetje' in elk onderdeel van de keten. 'In het onderwijs heb je dat systeem - je hebt een leerkracht die ziet dat er iets mis is met een kind. Die kan dat zelf bespreken en weet: als ik er niet uitkom kan ik overleggen met de mentor of interne begeleider die echt de vaardigheden heeft om ook ingewikkelder problemen op te lossen.'

'Als je wilt kan het goed werken. In Drenthe zijn ze wat dit betreft heel goed bezig..'

Onderzoek stuurt praktijk

Als het aan Öry ligt komt er een bouwwerk tot stand waar alle zorgen rondom een kind meteen in de kiem worden opgemerkt. Dat kan, als ieder een professioneel werkt en zich blijvend uitge-

daagd voelt om het eigen werk kritisch te bekijken. 'Ik zeg altijd: onderzoek moet de praktijk sturen. En dan bedoel ik geen rapporten die worden uitgestrooid vanuit ivoren torens. Ik bedoel professionals die kijken wat ze doen en die kijken of het werkt. En als het niet werkt, daarmee stoppen en op zoek gaan naar een interventie die wél effectief is.' Op de vraag of de nieuwe wet op de jeugdzorg hierbij ondersteunend werkt antwoordt hij: 'Die past er best bij, je wordt gedwongen na te denken over professionalisering. Als je wilt kan het goed werken. In Drenthe zijn ze wat dit betreft heel goed bezig.'

Gelukkig

Als dat zo doorgaat wordt Nederland en Drenthe in het bijzonder nog een paradijs? 'Je hebt als hulpverlener niet tot taak om mensen gelukkig te maken. Je moet je als gelijke opstellen en dan merk je dat mensen ongelooflijk veel sterker zijn dan ze zelf denken. Ik heb dat zelf zo vaak gezien. En dat op zichzelf is eigenlijk wel weer heel erg prachtig...'